

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לא, תש"מ

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לקסיקון לשיפור הלשון *

(סקירה)

המחבר חידש במהדורה זו את ספרו במתכונת חדשה. שלושה עקרונות בעיצוב הכתיבה סיגל כאן: א) פתיב הלקסיקון סדור כמשנתה של האקדמיה (לרבות סימון מפורש של הוי"ו החלומה והשרוקה, השי"ן השמאלית, ה"א־מפיק, בפ"פ דגושות; ב) פותרות הערכים סדורות בכתיב מלא בתוספת ניקוד מלא (ובכך סטייה ממשנתה של האקדמיה); ג) השוא הנח הושמט ולא סומן, פהצעות מעשיות שפבר נשמעו, ובכך הובלט השוא הנע (באותן מלים שנוקדו ניקוד מלא).

אין המחבר רואה תכלית ללמד "לשון" בלבד, לימוד יבש, שדרכו לילך ולשעמם, ועם זה אין הוא מנסה להדר במוגזם ולהשפיע "לשון של מעלה", "מלי מעלי־תא". את "תרבות הלשון" ונימוסי הלשון הוא מטפח בקוראי הלקסיקון בערכים "אדיבות", "אנושיות בלשון", "הצד האנושי", "מכתב", "סגנון טוב", "אני פורדי", "סליחה".

* ד"ר ראובן סיוון, לקסיקון לשיפור הלשון, מהדורה שלישית

מחודשת, הוצאת הספרים קרני בע"מ, תל-אביב, תשל"ט.

1. הערכים הרשומים כאן בפיזור אותיות הם ערכים ארוכים

ומפורטים יותר מאחרים.

הוא מזכירנו חטאים שפולנו חוטאים, ואין אנו משגיחים בהם כלל, ומידת הדין נמתחת פנגדנו: "בהירות בכתיבה", "ביטויים מופשטים", "מלים מופשטות", "ביטויים נדושים", "דו-משמעות", "מלים מיותרות", "חיסכון בלשון", "דיוק", "הדגשה" וכיוצא באלו.

המחבר, כבלשן וכמורה ותיק, יודע את הטוב הצפון באוצר מלים וב"תודעת מלים" (פהגדרתו) להעשרת הלשון, לשכלולה, לדיוק בה ולהבנת רוחה. על פן ייחד שני ערכים ("ניבים", "פתגמים ומימות") רבי ביטויים מתוך העושר השמור במקורותינו².

ערכים מיוחדים ומפורטים נתייחדו לפתיב ה"מלא" ולפיסוק, ואף בעית הניקוד החלקי לא נתקפחה, על מעלותיה ועל המכשלות המונעות אותה מלנהוג בכל מה שנדפס בימינו.

סיוון נמנה עם נאמני המבטא ה"מזרחי", והריהו מעלה וחוזר ומעלה לפנינו את חשיבותו לשמירת צביונה של הלשון פלשון שמית, ואף כאן היא מרבה בערכי מבטא והגייה ("חיות ועיין", "ר' גרונית", "מבטא עברי רצוי", "מיווג עליות במבטא", "מלעיל ומלרע", "טעויות הגייה במלים עבריות ובמלים לועזיות"³, "שווא נח ושווא נע").

ערך חשוב מאוד הוא "מלים לועזיות", ובו כ-650

2. יצוין כאן ספר מיוחד שהוציא המחבר, "מבחר ניבים ומימות",

הוצ' א' רובינשטיין, ירושלים, ובו פאלף ביטויים.

3. אלא שהתגנבה כאן טעות דפוס, ונדפס "היקוס פוקוס", וצ"ל

"הוקוס פוקוס (עמ' 95).

מלים לזעזיות ותחליפיהן העבריים. היום, שאין אתה מוצא חיבור, שלא שובצו בו מלי לעז, ולא וְקָא לצורך, הרי פאן מכשיר חשוב ומזעיל, וראוי לעיין בו ולמדו.

בערכים אחדים ("חידושי לשון", "משלבים", "רמות בלשון", "סגנון", "מוקדם ומאוחר בלשון", "מונחים" "תרגומים", "עולם אחד בלשון", "שאלת משמעים" ועוד) קורע לנו המחבר צוהר לעולם הבלשנות ומחווה את דעתו ותפיסתו בנושאים.

יש בו בלקסיקון אף מן האחרונות שבהחלטות האקדמיה (כגון "בַּרְרָה" במקום "אופציה" הלועזית, והצירוף "אין לי בַּרְרָה אחרת"; "מתוספל" ו"תספול"; "מרפול" ו"מרפולית" במקום "סופרמארקט" ו"מינימארקט").

יש דברים, ששינה בהם המחבר ממה שהורה במהדורה הראשונה, ובנדאי ימצא הקורא גם מקומות, שיעוררו בו תמיהה אף במהדורה החדשה, וש אפשר לראותם ראייה אחרת.

ניכר שמחברנו נוטה לחידושי דורנו, והוא מלמד עליהם זכות, ואף טורח לשנן לנו את הצורך שבהם, וגם באלה ייתכן לגלות פנים אחרים.

ועם כל זה עיקרו שוה לפול, והוא משנה סדורה וכלי של חפץ לכל מי שידו במעשה הכתיבה, העריכה, התרגום, ההגהה, המחקר וההוראה, והוא פלי של ברכה לאיש ואיש.